

**PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA W GDAŃSKU**

RGD. 500-1/01/02/MLM

Gdańsk, 31 lipca 2002r.

DECYZJA nr RGD. 18/2002

Na podstawie art. 9 w związku z art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. Nr 122, poz. 1319 ze zm.), po przeprowadzeniu postępowania antymonopolowego, wszczętego z urzędu przeciwko:

1. Spółce Polski Koncern Naftowy ORLEN S.A. w Płocku,
2. Spółce z o.o. BP Express w Krakowie,
3. Spółce z o.o. KABROL – BIS w Koszalinie,
4. Klemensowi Imiole – Firma KI Klemens Imioła w Koszalinie,

w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów nie stwierdza się stosowania przez skarżonych przedsiębiorców praktyki ograniczającej konkurencję poprzez zawarcie porozumienia polegającego na bezpośrednim lub pośrednim ustalaniu cen sprzedaży paliwa PB 95 i U 95 na stacjach paliwowych należących do skarżonych przedsiębiorców, na lokalnym rynku miasta K.

UZASADNIENIE

Do Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w miesiącu kwietniu 2001r., wpłynęło pismo Miejskiego Rzecznika Konsumentów w K, w którym wskazał on na dające się w sposób wyraźny w ostatnim czasie zaobserwować – w jego ocenie niepokojące – zachowania rynkowe przedsiębiorców działających na rynku dystrybucji paliw w K, polegające na ujednoczeniu cen benzyn, które nie dość, że ustalone są na tym samym poziomie, to jeszcze daty wprowadzania kolejnych ich zmian są ze sobą zbieżne [karta akt sprawy1-4].

Mając na uwadze, że tego rodzaju działania mogą być skutkiem stosowania, zakazanych na mocy ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. Nr 122, poz. 1319 ze zm.), uzgodnień pomiędzy konkurentami, organ antymonopolowy podjął, w ramach wszczętego w dniu 14 maja 2001r. postępowania, czynności wyjaśniające, mające na celu zbadanie stanu rynku i wstępne ustalenie, czy w sygnalizowanej przez Rzecznika sprawie mogło mieć miejsce naruszenie, chronionych prawem reguł konkurencji.

Wyniki przeprowadzonego postępowania, obejmującego okres od stycznia do sierpnia 2001r., potwierdziły, że na dziewięciu – spośród trzynastu działających w K – stacjach paliwowych, ceny benzyn PB 95 i U 95 kształtowały się, w zależności od miesiąca, na prawie identycznym (styczeń – maj), albo bardzo zbliżonym poziomie (pozostałe badane miesiące). Zebrany w sprawie materiał dowodowy wskazywał, że w szczególności w pierwszej połowie roku 2001 zmian cen dokonywano jednocześnie, tj. w tych samych dniach i w tej samej wysokości. [k. 134-135]. Przedsiębiorcy, którzy stosowali takie zasady polityki cenowej to: Spółka Polski Koncern Naftowy ORLEN S.A. w P (zwana dalej PKN – 4 stacje), Spółka z o.o. BP Express w K (zwana dalej BP – 2 stacje), Spółka z o.o. KABROL – BIS w K (zwana dalej KABROL – 1 stacja) i Klemens Imioła -

80-824 GDAŃSK, UL. PODWALE PRZEDMIEJSKIE 30

TEL. (058) 346-29-32, TEL/FAX (058) 346-29-33, TEL. CENTRALA (058) 301-50-21

E-MAIL: GDANSK@UOKIK.GOV.PL

Firma KI w K (zwana dalej KI – 2 stacje). Dane potwierdzające te okoliczności zawarte są w zestawieniu cen sprzedaży paliwa w 2001r. [k. 69-81 i 415-421].

Mając na uwadze, że wyniki przeprowadzonych czynności wyjaśniających wskazywały w sposób nie budzący wątpliwości, że sprawa ma charakter antymonopolowy, w jej okolicznościach mogło dojść do naruszenia interesu publicznego i - jednocześnie - brak było podstaw do jednoznacznego odrzucenia zarzutu o przystąpieniu przez czterech przedsiębiorców – uczestników rynku w Koszalinie, do zмовy o charakterze kartelowym, organ antymonopolowy, dnia 10 października 2001r. wszczął z urzędu postępowanie antymonopolowe w sprawie nakazania wymienionym przedsiębiorcom tj.:

1. Polski Koncern Naftowy ORLEN S.A. w P
2. BP EXPRESS Sp. z o.o. w K
3. KABROL-BIS Sp. z o.o. w K
4. Klemens Imioła - Firma KI w K

zaniechania stosowania praktyki ograniczającej konkurencję przejawiającej się w postaci zawarcia porozumienia, polegającego na bezpośrednim lub pośrednim ustalaniu cen sprzedaży paliwa PB 95 i U 95 na należących do nich stacjach paliwowych na lokalnym rynku miasta K, co mogło stanowić naruszenia art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy antymonopolowej [k.140-141].

W odpowiedzi na zawiadomienie o wszczęciu postępowania antymonopolowego skarżeni przekazali stanowiska w sprawie, odrzucając – jako bezpodstawny – postawiony im zarzut, wskazując jednocześnie, że podejmowane przez nich indywidualne decyzje cenowe miały charakter suwerenny, a nie uzgodniony, wynikały z realiów ekonomicznych i miały na celu dostosowanie cen do oferty stacji konkurencyjnych [k. 142-146, 214-216 i 411-414].

Według wyjaśnień przedsiębiorców:

Ustalanie cen paliw na stacjach BP wynika z przyjętej przez tę firmę strategii „*pozycjonowania się na rynku*”, która zakłada, że ceny oferowanych paliw są jednym, choć nie najważniejszym, z jej elementów. Kształtowanie cen paliw na stacjach BP w K polega na dostosowywaniu ich poziomu do cen konkurencji, bowiem – zdaniem BP – rynek dystrybucji paliw jest „*wrażliwy na różnicowanie cen*”. W ocenie Spółki „*dominującą pozycję na tym rynku posiada PKN i Rafineria Gdańska*”, natomiast rynkowa pozycja BP nie pozwala na „*ustalanie cen na poziomie wyższym niż konkurencyjne, ponieważ powoduje to spadek sprzedaży*”. Kierownicy poszczególnych stacji BP

Stacje paliw Polskiego Koncernu Naftowego prowadzone są na podstawie umów nienazwanych, które mają charakter stałego pośrednictwa handlowego. Zgodnie z zawartymi w nich warunkami [k. 65].

Klemens Imioła – Firma KI prowadzi działalności gospodarczą, której przedmiotem jest handel paliwami, olejami, smarami i samochodowymi częściami zamiennymi [k. 104]. Dodatkowo posiada także koncesję Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki na obrót i magazynowanie paliw ciekłych [karta 105-127]. KI posiada w sumie

Spółka KABROL posiada jedną, prowadzoną w oparciu o zasady określone umową z dnia 29.04.1997r. o współpracy z

Na pozostałych 4 stacjach w Koszalinie, których właściciele nie objęci zostali postępowaniem antymonopolowym, zarówno dokonywane zmiany cen, jak i daty ich wprowadzenia nie pokrywały się, aczkolwiek były zbieżne z obserwowanymi zachowaniami pozostałych uczestników rynku. Zazwyczaj oferowane, objęte badaniem, produkty sprzedawane były po cenach niższych niż to czynili konkurenci, pomimo, że korzystali oni po części z tych samych źródeł zaopatrzenia.

Po zapoznaniu się przez BP z materiałem dowodowym skarżona Spółka złożyła kolejne wyjaśnienia w sprawie [k. 1334-1345] oraz wnioskuje o wydanie decyzji nie stwierdzającej stosowania praktyki ograniczającej konkurencję, podnosząc że „*istotna asymetria konkurentów na rynku tradycyjnie uznawana jest za okoliczność wskazującą na brak porozumienia między konku-*

rentami z uwagi na brak zasadnych przesłanek ekonomicznych dla zawarcia porozumienia”. Stacje BP zlokalizowane w pobliżu stacji pozostałych skarżonych (Stacja ORION znajduje się w pobliżu stacji KABROL BIS, a stacja POSEJDON w pobliżu dwóch stacji PKN) sprzedają znacznie większe ilości paliwa niż pozostali uczestnicy tego rynku. Dodatkowo oprócz sprzedaży paliwa na stacji BP Spółka oferuje swoim klientom także wysokiej jakości produkty i usługi dodatkowe (bar i sklep przystacynny), a więc przychody ze sprzedaży paliw są tylko jednym z elementów przychodów z działalności stacji BP. Obie stacje BP położone są przy ruchliwych drogach krajowych, w związku z czym znaczną część klientów stacji stanowią osoby podróżujące przez K, którym stacje BP kojarzą się z wysoką jakością obsługi. Ze stacji BP w K korzysta także „znaczna część kierowców z krajów Unii Europejskiej. Dla tej grupy klientów cena paliwa ma znaczenie drugorzędne”. Oczekują oni przede wszystkim dobrej obsługi, szerokiego asortymentu towarów i komfortowych warunków krótkiego wypoczynku. Dodatkowo z uwagi na fakt, iż na stacjach BP ...

Według wyjaśnień skarżonych, stosują oni działania zmierzające nie tylko do wzrostu efektywności czy redukcji kosztów, ale także do podwyższenia jakości oferowanych towarów lub wzbogacenia oferty handlowej, kierowanej do potencjalnych odbiorców. Służy temu oferowanie dodatkowych usług (sklep, myjnia, bar) i wprowadzanie tzw. programów lojalnościowych.

Program lojalnościowy „Partnerclub” jest jedną z ważniejszych akcji promocyjnych prowadzonych przez BP. Zdaniem Spółki odniósł on zdecydowany sukces i w znacznym stopniu przyczynił się do budowy obecnej pozycji BP na rynku, w tym także i na rynku K. W ocenie tego przedsiębiorcy wszelkie akcje promocyjne i marketingowe są wyrazem istnienia silnej konkurencji pomiędzy uczestnikami rynku [k. 1337]. Ponadto na stacjach BP klienci oprócz zakupu paliwa mogą skorzystać także z krótkiego odpoczynku w podróży w barze oraz dokonać zakupów towarów w sklepie przystacynnym.

Formami zachęty do zakupu paliwa na stacjach KI jest wprowadzony przez firmę system sprzedaży z odroczonym terminem płatności lub sprzedaży na automaty do tankowania „Autopoll”, czy też stosowane od sierpnia 2000r. „karty stałego klienta” [k.1373-1377];

- system sprzedaży z odroczonym terminem płatności na tzw. „na asygnaty” ...
- system sprzedaży z rabatem tzw. „karty stałego klienta” ...
- od 1 października 2001r. na stacjach firmy stosowany jest system ...

Obecnie firma KI przygotowuje się do zastosowania ..., systemu kart „LOTOS”.

PKN oprócz wspomnianego już programu lojalnościowego *Vitay* stosuje na swoich stacjach również promocje cenowe, które polegają na obniżaniu cen paliw w wybranych dniach danego miesiąca. Przykładowo w miesiącu kwietniu 2001r. stacje paliw w K prowadziły promocje cenowe w następujących dniach [karta 86]:

- stacja nr 31 – 04.04 i 18.04,
- stacja nr 468 – 01.04, 06.04 i 21-22.04,
- stacja nr 649 – 07-08.04, 20.04 i 23.04,
- stacja nr 1308 – 09.04, 11.04, 17.04 i 25.04.

ORGAN ANTYMONOPOLOWY USTALIŁ, CO NASTĘPUJE:

I. Na terenie miasta K skarżeni posiadają łącznie 9 stacji paliwowych, z czego: ...

Pozostałe ..., z ankietowanych w pierwszej fazie badania rynku stacji paliw w K, należą do

Podstawowymi towarami oferowanymi na stacjach paliwowych są oleje napędowe i benzyny oznaczone symbolami; Pb 95, U 95 i Pb 98. Benzyny Pb 95 i U 95 są najbardziej popularnymi rodzajami paliw i zarazem towarami oferowanymi przez wszystkie stacje paliwowe w Koszali-

nie. Przeprowadzone przez organ antymonopolowy badania ograniczone zostały asortymentowo do tych dwóch produktów, za czym przemawiała m.in. i ta okoliczność, że prawidłowość w zakresie unifikacji zachowań rynkowych skarżonych przedsiębiorców widoczna była przede wszystkim w tej grupie towarowej. Ponadto zazwyczaj cena za 1 litr benzyny PB 95 jest taka sama jak za 1 litr benzyny uniwersalnej.

Badaniami objęto cały rok 2001, przy czym dokonane przez organ antymonopolowy zestawienia miesięczne, przedstawiające daty wprowadzanych zmian i wysokości cen benzyn pobieranych na stacjach skarżonych w K, stanowią część zebranego w sprawie materiału dowodowego [k. 415-421]. Dla potrzeb prezentacji danych, a także w celu zobrazowania zachowań przedsiębiorców działających na innych, podobnych do koszalińskiego rynkach, w uzasadnieniu niniejszej decyzji przedstawiono kształtowanie się cen w wybranych 4 miesiącach 2001r. (luty, kwiecień, czerwiec i październik), co ilustrują tabele.

Tabela 1

Zestawienie zmian wysokości cen sprzedaży paliwa – luty 2001r.

Data	KABROL	KI - 2 stacje	BP- 2 stacje	PKN*	PKN 468
1.02					
6.02					
9.02					
11.02					
16.02					
20.02					
22.02					
23.02					
24.02					

*

W dniach 16 i 20 lutego wszyscy skarżeni dokonali, następujących kolejno po sobie jednoczesnych zmian cen paliwa Pb 95 na własnych stacjach w K, ustalając jej wysokość na tym samym poziomie.

Tabela 2

Zestawienie zmian wysokości cen sprzedaży paliwa – kwiecień 2001r.

Data	KABROL	KI 2 stacje	BP 2 stacje	PKN *	PKN 468
1.04					
3.04					
10.04					
13.04					
14.04					
20.04					
21.04					

* stacje nr

Tak więc, kolejno w dniach 1, 2 i 10 kwietnia, wszyscy uczestnicy postępowania zmieniali ceny, dokonując ich korekty w tej samej wysokości, przy czym zarówno na stacjach BP jaki i PKN przez cały miesiąc obowiązywały te same ceny sprzedaży benzyny.

Tabela 3

Zestawienie zmian wysokości cen sprzedaży paliwa – czerwiec 2001r.

Data	KABROL	KI 2 stacje	BP 2 stacje	PKN 31	PKN 649	PKN1308	PKN 468
1.06							
2.06							
4.06							
5.06							
6.06							
7.06							
8.06							

W czerwcu, w odróżnieniu od poprzednich miesięcy, obserwuje się dużą dynamikę i znaczne zróżnicowanie poziomu cen, przy czym brak jest przypadku, aby wszyscy skarżeni tego samego dnia podejmowali identyczne decyzje cenowe. Jedyne 6 i 21 czerwca doszło do unifikacji zachowań większości uczestników rynku, przy czym 6 czerwca ujednolicenia cen dokonali BP, KI i PKN, a dnia 21 czerwca KABROL, BP i PKN.

Tabela 4

Zestawienie zmian wysokości cen sprzedaży paliwa - październik 2001r.

Data	KABROL	KI 2 stacje	BP 2 stacje	PKN 31	PKN 649	PKN1308	PKN 468
1.10							
6.10							
8.10							
9.10							
10.10							
11.10							
12.10							
13.10							
15.10							
16.10							
17.10							
18.10							
19.10							
20.10							
21.10							
22.10							
23.10							
24.10							
25.10							
26.10							
27.10							

W październiku brak jest przykładów świadczących o jednoczesnym, tj. dokonanym tego samego dnia, ujednoliceniu cen badanych produktów. Wyjątek stanowi dzień 19 października, kiedy to 3 z 4 skarżonych (za wyjątkiem firmy KI) podjęło te same decyzje cenowe.

II. Udział skarżonych przedsiębiorców w sprzedaży paliwa Pb 95 i U 95, w 2001r. w rozbiću miesięcznym, na rynku lokalnym miasta Koszalina, prezentują tabele nr 5 i 6.

Tabela 5

Struktura sprzedaży paliwa Pb 95 w 2001r., według firm

Firma	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
BP												
PKN												
KI												
Kabrol												
Razem												
Inni												
Razem												

W badanym roku łączny udział przedsiębiorców objętych postępowaniem w sprzedaży paliwa Pb 95 wyniósł ponad...%. Największym sprzedawcą w K jest firma BP, która w sprzedaży tego produktu posiadała, w 11 pierwszych miesiącach 2001r., ponad% udział w rynku, przy czym udział ten powoli, ale systematycznie zmniejszał się (z% w lutym do% w grudniu) na korzyść PKN ORLEN (...% w styczniu do% w grudniu).

Tabela 6

Struktura sprzedaży paliwa U 95 w 2001r., według firm

Firma	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
BP												

PKN												
KI												
Kabrol												
Razem												
Inni												
Razem												

Pomimo, że ceny benzyn Pb 95 i U 95 kształtują się na tym samym poziomie, to jednak struktury ich sprzedaży wg firm oferujących oba produkty w K różnią się między sobą w sposób istotny. W sprzedaży benzyny U 95 firma BP nie posiada bowiem pozycji dominującej (ok.%), natomiast udziały w rynku pozostałych uczestników wynosiły odpowiednio: PKN ORLEN średnio ok. – %, KI średnio ok. –%, a KABROL średnio ok. –....%.

III. W trakcie prowadzonego postępowania zbadano zachowania rynkowe przedsiębiorców prowadzących stacje benzynowe, kształtowanie się wysokości cen na benzyny PB 95 i U 95 oraz dynamikę ich zmian w 2001r. na innych, podobnych rynkach lokalnych. Dla zapewnienia porównywalności warunków prowadzenia działalności gospodarczej, które byłyby adekwatne do Koszalina, do badań wytypowano dziewięć miast, przyjmując następujące kryteria doboru: ilość mieszkańców (od 100.000 do 250.000 ludności) i pełnione uprzednio funkcje administracyjne (byłe miasta wojewódzkie, tj.: Elbląg, Płock, Tarnów, Wałbrzych, Zielona Góra, Tychy, Kalisz i Radom, a także Olsztyn, który zachował dawny status). Uzyskane w ten sposób dane zostały przedstawione w formie tabelarycznej i włączone do akt sprawy [k.1129 -1139, 1293 – 1300, 1359 -1372]. Obrazują one m.in. dynamikę cen na benzynę Pb 95 na stacjach paliwowych w wybranych ośrodkach. Celem przeprowadzonych badań było ustalenie, czy ci uczestnicy przedmiotowego postępowania, którzy działają również na innych rynkach lokalnych, stosują na nich takie same zachowania cenowe, jak te, które uwidoczniły się w Koszalinie, tzn. czy ujednolicają ceny benzyn, co może rodzić domniemanie o ich uzgadnianiu również na tychże rynkach. Z zebranych w sprawie materiałów wynika, że w sześciu, z dziewięciu, objętych badaniami miastach tj. w Elblągu, Olsztynie, Tarnowie, Wałbrzychu, Tychach i Radomiu, działają stacje należące m.in. do dwóch skarżonych przedsiębiorców, tj.: PKN i BP, natomiast w 3 pozostałych miastach (Płock, Zielona Góra i Kalisz) spośród uczestników przedmiotowego postępowania stacje posiada wyłącznie PKN (BP nie występuje na tych rynkach lokalnych). Spółka KABROL -BIS oraz KI nie mają stacji paliwowych w badanych miastach, KABROL – BIS prowadzi wyłącznie 1 stację w Koszalinie, natomiast KI posiada oprócz 2 stacji w Koszalinie jeszcze 3 stacje w okolicy Koszalina, w miejscowościach Będzino, Kliszno i Konikowo. Z tych też powodów zbadano zachowania rynkowe dwóch największych uczestników postępowania. Kształtowanie się cen ustalanych przez PKN i BP na stacjach benzynowych na sześciu „wspólnych” dla tych przedsiębiorców rynkach przedstawiają tabele od 7 do 31. Dla zapewnienia porównywalności danych, zamieszczonych w niniejszej decyzji, tabele obrazują zamiany wysokości cen paliwa Pb 95 w poszczególnych miastach, analogicznie jak przedstawiono to wyżej w odniesieniu do Koszalina tj. w miesiącach: luty, kwiecień, czerwiec i październik 2001r.

1. Elbląg

W Elblągu badaniami objęto 11 stacji paliwowych, należących do 8 różnych dystrybutorów. PKN posiada na terenie miasta 3 stacje, natomiast BP 1 stację. Dane dot. zmian cen paliwa Pb 95, w badanych miesiącach roku 2001r., prezentują niżej zamieszczone tabele.

Tabela 7

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 –luty 2001r.

Data	PKN (3 stacje)	BP
1.02		
9.02		
14.02		
15.02		

17.02		
-------	--	--

Tabela 8

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – kwiecień 2001r.

Data	PKN (3 stacje)	BP
1.04		
10.04		
12.04		
20.04		
30.04		

Tabela 9

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 czerwiec 2001r.

Data	PKN (3 stacje)	BP

Tabela 10

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 - październik 2001r.

Data	PKN (3 stacje)	BP
1.10		
4.10		
10.10		
13.10		
16.10		
18.10		
24.10		
25.10		

Z zaprezentowanych danych wynika, że ceny, na stacjach skarżonych w Elblągu, kształtowały się na różnym poziomie, podobnie różne były daty dokonywania ich zmian. Wyjątek stanowi czerwiec, kiedy to na stacjach PKN i BP obowiązywała ta sama, niezmienną w ciągu miesiąca cena.

2. Olsztyn

W Olsztynie badaniem objęto 17 stacji należących do 10 różnych właścicieli, przy czym PKN posiada na tym rynku lokalnym 4, a BP 1 stację.

Tabela. 11

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – luty 2001r.

Data	PKN (4 stacje)	BP
1.02		
9.02		
10.02		

Tabela. 12

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – kwiecień 2001r.

Data	PKN (4 stacje)	BP
1.04		
3.04		
10.04		
11.04		
12.04		
20.04		
30.04		

Tabela. 13

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – czerwiec 2001r.

Data	PKN (4 stacje)	BP

Tabela. 14

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – październik 2001r.

Data	PKN (4 stacje)	BP
1.10		

19.10		
-------	--	--

W Olsztynie, w pierwszym półroczu 2001r., na stacjach badanych przedsiębiorców stosowano różne ceny, natomiast w czerwcu i październiku ujednolicono ich wysokość, wprowadzając zmiany w tych samych dniach.

3. Tarnów

W Tarnowie przebadano 11 stacji 10 różnych dystrybutorów. Wyniki dot. cen pobieranych przez PKN i BP prezentują zestawienia:

Tabela 15

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – luty 2001r.

Data	PKN (2 stacje)	BP
1.02		
8.02		
20.02		

Tabela 16

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – kwiecień 2001r.

Data	PKN (2 stacje)	BP
1.04		
2.04		
3.04		
7.04		
9.04		
11.04		
12.04		
13.04		
15.04		
19.04		
27.04		

Tabela 17

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – czerwiec 2001r.

Data	PKN (2 stacje)	BP
1.06		
5.06		
12.06		
16.06		
21.06		
22.06		
23.06		
28.06		
30.06		

Tabela 18

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – październik 2001r.

Data	PKN (2 stacje)	BP
1.10		
4.10		
25.10		
27.10		

Ceny paliw na stacjach badanych w Tarnowie kształtowały się na bardzo zbliżonym, ale - co do zasady- różnym poziomie. Ponadto daty dokonywanych zmian cen i ich wysokość są tożsame.

4. Wałbrzych

W Wałbrzychu badaniem objęto 6 stacji należących do 3 różnych przedsiębiorców, w tym BP – 1 stacja, PKN – 2 stacje.

Tabela 19

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – luty 2001r.

Data	PKN (2 stacje)	BP
1.02		
15.02		
22.02		
24.02		

Tabela 20

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – kwiecień 2001r.

Data	PKN (2 stacje)	BP
1.04		
9.04		
10.04		
20.04		
23.04		
27.04		
28.04		

Tabela 21

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – czerwiec 2001r.

Data	PKN (2 stacje)	BP
1.06		
6.06		
22.06		

Tabela 23

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – październik 2001r.

Data	PKN (2 stacje)	BP
1.10		
3.10		
13.10		
15.10		
29.10		

W Wałbrzychu generalnie, poza nielicznymi wyjątkami, ceny paliwa Pb 95 na stacjach skarżonych były jednakowe i zmieniały się w jednakowym czasie.

5. Tychy

Badaniem objęto w tym mieście 11 stacji należących do 9 różnych firm. PKN na tym rynku lokalnym ma 2 stacje a BP – 1.

Tabela 24

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – luty 2001r.

Data	PKN (2 stacje)	BP
1.02		
8.02		
14.02		
16.02		
20.02		

Tabela 25

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – kwiecień 2001r.

Data	PKN (2 stacje)	BP
1.04		
4.04		
9.04		
12.04		
17.04		
20.04		
23.04		
25.04		

26.04		
27.04		

Tabela 26
Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 - czerwiec 2001r.

Data	PKN (2 stacje)	BP
1.06		
6.06		
13.06		
20.06		
25.06		
28.06		
29.06		

Tabela 27
Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – październik 2001r.

Data	PKN (2 stacje)	BP
1.10		
3.10		
13.10		
19.10		

W Tychach tak ceny, jak i daty ich zmian, na stacjach skarżonych, były różne.

6. Radom

W Radomiu przebadano 9 stacji należących do 6 różnych przedsiębiorców. PKN ma w Radomiu 3 stacje, a BP – 2.

Tabela 28
Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – luty 2001r.

Data	PKN (3 stacje)	BP	BP
1.02			
8.02			
15.02			
20.02			
22.02			
28.02			

Tabela 29
Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – kwiecień 2001r.

Data	PKN (3 stacje)	BP	BP
1.04			
9.04			
10.04			
11.04			
13.04			
17.04			
19.04			
21.04			
25.04			

Tabela 30
Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – czerwiec 2001r.

Data	PKN (3 stacje)	BP	BP
1.06			

8.06			
14.06			
15.06			
18.06			
19.06			
26.06			
29.06			

Tabela 31

Zestawienie zmian cen benzyny Pb 95 – październik 2001r.

Data	PKN (3 stacje)	BP	BP
1.10			
3.10			
5.10			
9.10			
10.10			
17.10			
20.10			
22.10			
25.10			

Na badanym rynku brak jest zbieżności pomiędzy wysokością i datą zmiany ceny Pb 95 na stacjach skarżonych.

Przedstawione wyżej dane charakteryzujące kształtowanie się relacji cenowych na badanych rynkach wskazują, że w całym badanym okresie, tylko w jednym przypadku (miasto Wałbrzych) wysokość stosowanych przez PKN ORLEN i BP cen była identyczna, a ich zmian dokonywano w jednej dacie. Podobną prawidłowość zaobserwowano w Elblągu i Olsztynie, choć wykazana unifikacja podejmowanych decyzji cenowych dotyczyła jedynie poszczególnych miesięcy, odpowiednio: czerwca (Elbląg) oraz czerwca, października (Olsztyn). W innych badanych ośrodkach działające tam podmioty, w tym również PKN ORLEN i BP, stosowały zbliżone, ale różne ceny paliwa Pb 95, lub też zmiany cen nie następowały w jednakowym momencie.

IV. W oparciu o materiały uzyskane w trakcie postępowania dowodowego, dotyczące pozostałych, przyjętych do badań miast, tj.: Kalisza [k. 1133 i 1136], Płocka [k. 1296 i 1300] i Zielonej Góry [k. 1130 i 1139], w których – spośród przedsiębiorców objętych przedmiotowym postępowaniem – tylko PKN ORLEN posiada własne stacje, konkurując z innymi podmiotami, można sformułować następujące wnioski: Na lokalnych rynkach miast Zielona Góra i Płock występuje generalnie zjawisko „rozproszenia” cen, tzn. ustalania, przez niezależnych dystrybutorów ich wysokości na zróżnicowanym poziomie. Natomiast w Kaliszu daje się zaobserwować wyraźną prawidłowość ku „jednolitości” cen i jednoczesnego wyrównywania ich wysokości przez wszystkich uczestników rynku. Dla przykładu, w maju 2001r. na stacjach takich firm jak: Pb 95 oferowano po takiej samej cenie jak w PKN ORLEN (4 stacje), przy czym kolejne ruchy cenowe dokonywane były w tych samych dniach.

V. Dodatkowo, na podstawie zebranych danych, dokonano obliczeń średnich, miesięcznych cen za paliwo Pb 95 i U 95 w roku 2001, liczonych jako średnia arytmetyczna cen obowiązujących w danym miesiącu.

Tabela 32

Zestawienie średnich, miesięcznych cen za paliwo Pb 95 w 2001r. w objętych badaniami miastach

Miesiąc/ Miasto	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Koszalin												

Elbląg													
Olsztyn													
Płock													
Kalisz													
Radom													
Tarnów													
Zielona Góra													
Tychy													
Wałbrzych													

Dane zawarte w tej tabeli wskazują, że w K, w okresach styczeń – kwiecień oraz lipiec – wrzesień 2001r., średnie, tak wyliczone ceny za paliwo, były generalnie wyższe, niż w pozostałych badanych miastach. W innych miesiącach najwyższe ceny obowiązywały w

VI. Organ antymonopolowy gromadząc materiał dowodowy w sprawie, wezwał uczestników postępowania do przedstawienia wykazów połączeń telefonicznych (billing) wykonanych ze stacji abonenckich zainstalowanych u skarżonych w K. Wykazy te włączone zostały do akt sprawy [k. 507 – 982, 1148 – 1149, 1153 – 1154]. Analiza przedłożonych dokumentów nie wynika, aby skarżeni kontaktowali się przy użyciu tych środków porozumiewania się na odległość.

ORGAN ANTYMONOPOLOWY ZWAŻYŁ, CO NASTĘPUJE:

Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów zakazuje zawierania porozumień, których celem lub skutkiem jest wyeliminowanie, ograniczenie lub naruszenie w inny sposób konkurencji na rynku właściwym. Zakaz ten ma zastosowanie zarówno do porozumień zawieranych pomiędzy konkurentami (tzw. porozumienia horyzontalne lub poziome), jak i zawieranych pomiędzy partnerami rynkowymi działającymi na różnych szczeblach obrotu (porozumienia wertykalne lub pionowe). Pierwsze z nich zawierane są między konkurentami, a więc przedsiębiorcami funkcjonującymi na tym samym szczeblu produkcji lub obrotu, drugie natomiast przez partnerów rynkowych (kontrahentów) znajdujących się na różnych szczeblach produkcji lub obrotu. Niezależnie od rodzaju porozumienia może ono dojść do skutku jedynie w stosunkach między samodzielnymi przedsiębiorcami, którzy dobrowolnie i świadomie do niego przystąpili, dla osiągnięcia zakazanego ustawą celu, wymierzonego przeciwko innym uczestnikom obrotu towarowego. Efektem takich działań jest zniekształcenie i zamazanie relacji konkurencyjnych na rynku, rozumianym nie jako ogólna kategoria ekonomiczna, ale rynku właściwym w danej, konkretnej sprawie.

Stad też merytoryczne rozpatrzenie zarzutów, postawionych skarżonym przedsiębiorcom, wymaga łącznego przeprowadzenia przez organ antymonopolowy, co najmniej następujących czynności:

- delimitacji rynku właściwego,
- ustalenie, czy uczestnicy tego rynku zawarli porozumienie skutkujące ograniczeniem lub naruszeniem konkurencji na tym rynku.

Zgodnie z definicją zawartą w art. 4 pkt 8 ustawy antymonopolowej przez rynek właściwy rozumie się „rynek towarów, które ze względu na ich przeznaczenie, cenę oraz właściwości, w tym jakość, są uznawane przez ich nabywców za substytuty oraz są oferowane na obszarze, na którym, ze względu na ich rodzaj i właściwości, istnienie barier dostępu do rynku, preferencje konsumentów, znaczące różnice cen i koszty transportu, panują zbliżone warunki konkurencji”. W danej, konkretnej sprawie, aby rynek taki wyznaczyć, trzeba wziąć pod uwagę, co najmniej następujące jego elementy: przedmiot rynku (towar), fazę obrotu towarowego uwzględniającą jej pionową specyfikę, funkcje strony obrotu (podaż popyt), czasowy aspekt obrotu oraz terytorium. Brak jed-

noczesnej identyfikacji, dla badanych relacji rynkowych, choćby jednego z tych elementów, wskazywać może, iż w danej sprawie mamy do czynienia nie z jednym, ale z większą ilością rynków właściwych.

Identyfikacja wymiaru produktowego rynku sprowadza się do wyodrębnienia towarów, w rozumieniu art. 4 pkt 6 ustawy o ochronie konkurencji [...], w oparciu o ich szczególne własności, tak, aby odróżnić te towary od innych w taki sposób, by nie istniała możliwość dowolnej ich zamiany. Są towary takie same lub - z punktu widzenia nabywcy, a nie dostawcy - uznane za substytuty. W niniejszym postępowaniu przedmiotem rynku są paliwa płynne, asortymentowo ograniczone do benzyn Pb 95 i U 95.

Definicja rynku w ujęciu przestrzennym wyraża ogół stosunków wymiany oraz stosunków równoległych zachodzących między jego uczestnikami, usytuowanymi na danym obszarze, którego granice określone są m.in. kosztami transportu, jakie nabywcy towarów skłonni byłiby ponieść, w celu ich pozyskania na korzystniejszych warunkach. Tak więc, to suma indywidualnych wyborów ekonomicznych kupujących ostatecznie decyduje o granicach, analizowanego – w aspekcie geograficznym – rynku. W niniejszej sprawie jest nim rynek terytorialnie identyfikowalny z obszarem miasta K, bowiem jest to największe skupisko ludności w regionie, stanowiące naturalne zaplecze większości klientów stacji benzynowych, którzy – zakładając racjonalność ich decyzji ekonomicznych – ze względu na koszty i czas dojazdu, generalnie nie będą podejmować prób zakupu benzyny poza tym terytorium.

Strukturę podmiotową rynku właściwego, określonego produktowo i terytorialnie jak wyżej, tworzą – po stronie podaży – przedsiębiorcy zajmujący się dystrybucją paliw płynnych w Koszalinie, w tym również czterech objętych niniejszym postępowaniem. Pozostają oni względem siebie w stosunku konkurencji, zarówno w aspekcie realnym, jak i potencjalnym, bowiem oferują ten sam rodzaj usługi w ramach jednego rynku geograficznego. Stronę popytową tworzą natomiast nabywcy paliw, zarówno osoby fizyczne jak i prawne, zakupujący paliwo do celów tak konsumpcyjnych, jak i w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą.

Mając na uwadze poczynione ustalenia, należy przyjąć, że – w przedmiotowej sprawie – rynkiem właściwym jest rynek paliw płynnych (Pb 95 i U 95), sprzedawanych na stacjach benzynowych w K

Jak już wcześniej wykazano, łączny udział skarżonych na rynku właściwym wynosi ponad%, co przesądza o możliwości zastosowania wobec nich przepisu art. 5 ustawy o ochronie [...], zgodnie z którym, zakazu zawierania porozumień nie stosuje się do:

- porozumień zawieranych między konkurentami, których łączny udział w rynku nie przekracza 5% – art. 6 ust. 1 pkt 1,
- porozumień zawieranych pomiędzy przedsiębiorcami działającymi na różnych szczeblach obrotu, których łączny udział w rynku nie przekracza 10% – art. 6 ust. 1 pkt 2.

Podstawowym zarzutem, jaki postawiono skarżonym przedsiębiorcom było podjęcie przez nich działań uzgodnionych, polegających na wspólnym ustalaniu i stosowaniu w jednakowej wysokości, cen na sprzedawane przez nich benzyny. Bezspornym jest, co wykazały przeprowadzone przez organ antymonopolowy badania rynku, że co najmniej w okresie od stycznia do czerwca 2001r. w K na stacjach należących do skarżonych przedsiębiorców obowiązywały te same ceny, przy czym ich zmian dokonywano w tych samych dniach, lub z nieznacznym przesunięciem czasowym. Równocześnie, biorąc pod uwagę, iż:

- wolumen sprzedaży czterech skarżonych przedsiębiorców stanowi ponad% benzyn sprzedawanych na rynku K,
- przedsiębiorcy ci pozostają względem siebie w stosunku konkurencji, której podstawowym narzędziem jest cena, jakość towarów i usług sprzedażnych oferowanych klientom,
- każda ze stacji benzynowych ponosi różne koszty działalności i uzyskuje różne

obrotu,

- hurtowy zakup paliw dokonywany jest z różnych źródeł, dostawy odbywają się w różnym czasie i po różnych cenach,
- średnie ceny benzyn na rynku w K były wyższe niż w innych, o podobnych cechach charakterystycznych, miastach,

organ antymonopolowy nabrał przekonania, że przy realnym, jednoczesnym występowaniu tylu czynników różnicujących, mających bezpośredni wpływ na kształtowanie się cen, brak jest ekonomicznego uzasadnienia dla ustalania ich wysokości na jednakowym poziomie. Taki stan analizowanego rynku świadczyć mógł o tym, że jego uczestnicy zawarli, mające na celu ograniczenie konkurencji i osiągnięcie wynikłych stąd korzyści, cenowe porozumienie kartelowe, przez które w teorii ekonomii rozumie się „organizację niezależnych producentów zmiierzających do wykluczenia konkurencji między sobą poprzez regulację udziałów w rynku, poziomu produkcji i cen, a to w celu podnoszenia cen i zysków ponad poziomy wyznaczane przez konkurencję”¹. Spodziewanymi korzyściami zwykle bywają:

- uzyskanie dodatkowego, tj. wyższego od średniego w branży, zysku,
- zwiększenie, kosztem innych konkurentów, udziału w rynku.

W przedmiotowej sprawie z góry należy odrzucić, jako nieuprawnioną, drugą ze wskazanych wyżej tez. Przemawia za tym zebrany materiał dowodowy, a w szczególności struktura udziałów sprzedaży benzyn na rynku w K. Przedsiębiorcy nie objęci postępowaniem, stosujący różne, często niższe, niż uczestnicy domniemanego kartelu ceny, w badanym okresie, nie tylko utrzymali, ale nieznacznie powiększyli swój udział w rynku w obu rodzajach benzyn. W tym też czasie BP traciło klientów, przede wszystkim na rzecz PKN ORLEN.

Działania o charakterze kartelowym stanowią wyraźne naruszenie zakazu porozumień, w literaturze przedmiotu określanymi jako dwu- lub wielostronna czynność prawna, „na mocy której przynajmniej jedna ze stron dobrowolnie zobowiązuje się do określonego działania lub zaniechania, rezygnując tym samym z pełni lub części swobody działania na rzecz innej strony”². Podlegające ocenie współdziałanie (wejście w zмовę) nie musi być poprzedzone, ani potwierdzone odpowiednimi ustaleniami na piśmie, bowiem do zawiązania takiego porozumienia może dojść również w formie ustnej lub poprzez działania konkludentne³. Należy zwrócić uwagę, że definicja porozumień zawarta w art. 4 pkt 4 ustawy obejmuje swoim zakresem nie tylko umowy zawierane pomiędzy przedsiębiorcami, ale również dokonane – w jakiegokolwiek formie – uzgodnienia, które między konkurentami mogą odbywać się np. poprzez wymianę informacji dot. wielkości planowanej produkcji, stosowanych cen, taryf itp. Jeśli nawet tego rodzaju działania uzgodnione nie pociągają za sobą wyraźnego zobowiązania do podjęcia przez strony porozumienia kroków dostosowawczych, to i tak należałoby je uznać za nielegalne i niezgodne z regułami konkurencji. W odróżnieniu od sygnałów uzyskiwanych z obserwacji zachowań rynkowych konkurentów, nawet dobrowolna wymiana informacji między nimi ma charakter działań uzgodnionych, które mogą negatywnie wpłynąć na stan konkurencji na rynku. Podobnie w prawie unijnym postulat samodzielności przedsiębiorców nie eliminuje, co prawda, ich prawa do „...czujnego dostosowywania się do stwierdzonego lub oczekiwanego zachowania jego konkurentów; przeciwdziała jednakże stanowczo wszelkim bezpośrednim lub pośrednim kontaktom między przedsiębiorstwami, których celem lub skutkiem jest wpływanie na zachowania rynkowe aktualnego lub potencjalnego konkurenta choćby informowanie go o własnych podjętych lub zamierzonych działaniach”⁴. Decydujące jest zatem stwierdzenie

¹ Kamerschen D., McKenzie R., Nardelli C., *Ekonomia*, Fundacja Gospodarcza NSZZ „Solidarność”, Gdańsk 1991, s. 625 i następnie

² T. Skoczny, W. Szpringer, *Zakaz porozumień ograniczających konkurencję*, DW Elipsa, W-wa 1996, str. 25

³ *Zakaz porozumień ograniczających konkurencję*, W-wa 1996, s.26

⁴ por. Tadeusz Skoczny, *Wspólnotowe Prawo Konkurencji. Zarys wykłady*, Centrum Europejskie UW, Warszawa 1998r

ograniczenia wolności działania przedsiębiorstw poprzez koordynowanie ich zachowań, czyli stwierdzenie „działań skoordynowanych” zamiast „działań samodzielnych”.

W materiale zgromadzonym w sprawie brak jest dowodów bezpośrednich na to, że skarżeni przedsiębiorcy zawarli wspólne porozumienie dot. zasad regulacji rynku paliw w K. Przeprowadzony dowód w postaci wykazów rozmów telefonicznych również nie potwierdził faktu wzajemnego informowania się o wprowadzonych lub mających nastąpić zmianach cen. Organ antymonopolowy nie wszedł także w posiadanie żadnych innych dokumentów, które świadczyłyby, że działania o takim charakterze miały miejsce.

Z uwagi na zakazany i groźny dla funkcjonowania konkurencji charakter porozumień kartelowych nie jest wymagane prawem, aby organ antymonopolowy dla wykazania, że w rozpatrywanym przypadku doszło do ustanowienia takiego porozumienia, oparł się wyłącznie na bezpośrednich dowodach potwierdzających zawarcie zmowy. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Antymonopolowego⁵, jak i literaturą przedmiotu, fakt taki może być wykazany poprzez dowody pośrednie, bowiem decydujące znaczenie dla istnienia porozumienia ograniczającego konkurencję mają skoordynowane zachowania na rynku uczestników rynku, mogące polegać na podobieństwie podejmowanych decyzji rynkowych, które nie dają się wyjaśnić – przy uwzględnieniu wszystkich przesłanek – bez założenia, iż doszło między nimi do zawarcia zmowy.

W niniejszej sprawie, dla ustalenia czy między firmami objętymi postępowaniem doszło do porozumienia ograniczającego konkurencję, w efekcie którego uzgodniły one i ujednoliciły politykę cenową w Koszalinie, koniecznym wydaje się być dokonanie oceny racjonalności ich zachowań pod kątem czynników sprzyjających powstawaniu karteli, przy uwzględnieniu następujących przesłanek i okoliczności wynikających z uwarunkowań stanu faktycznego, tj.:

- struktury rynku w K,
- systemu decydowania o cenach,
- cen stosowanych na innych, niż koszaliński rynkach lokalnych,
- roli, jaką na rynku krajowym odgrywa PKN ORLEN.

Głównymi czynnikami ułatwiającymi powstanie porozumień o charakterze kartelowym są:

- możliwość podwyższania cen, z uwagi na istniejące bariery dostępu do rynku, skutecznie blokujące pojawienie się konkurencji zewnętrznej,
- towary objęte porozumieniem są wystarczająco homogeniczne i charakteryzują się niską, cenową elastycznością popytu,
- tworzące kartel firmy należą do największych, w branży o wysokim stopniu koncentracji,
- ewentualne sankcje za wykrycie kartelu są niewspółmiernie niskie do spodziewanych korzyści,
- koszt utworzenia kartelu i kontroli przyjętych zasad jego funkcjonowania jest relatywnie niski w stosunku do oczekiwanego zysku.

W stanie faktycznym przedmiotowej sprawy dwa pierwsze z wymienionych wyżej warunków zostały spełnione. Trzy kolejne rozpatrzone zostaną w ciągu dalszych rozważań.

Pozycja, jaką w sprzedaży benzyny Pb 95 na rynku relewantnym zajmuje BP jest pozycją silnie dominującą (ponad ...%). Firma ta ponadto pełni rolę lidera rynkowego w zakresie sprzedaży benzyny U95. Jak już wskazano, fakt ten powoduje o odrzuceniu – jako nieracjonalnego – założenia, że przystąpienie przez BP do kartelu nakierowane jest na wzmocnienie swojej sytuacji rynkowej kosztem innych uczestników rynku, albo porozumienia. Ci ostatni nie wyraziliby po prostu na to zgody. Z drugiej strony, na co wskazuje się w literaturze przedmiotu⁶, przedsiębiorca o

⁵ Por. wyrok Sądu Antymonopolowego z dnia 1 marca 1993r., sygn. akt XVII Amr 37/92 oraz z dnia 15 lipca 1998r., sygn. akt XVII Ama 27/98

⁶ por. ST. Gronowski, Ustawa antymonopolowa – Komentarz, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa

pozycji dominującej, a więc posiadający ugruntowaną władzę i siłę rynkową oraz dysponujący znaczną przewagą nad konkurentami raczej skorzysta z ekonomicznych korzyści płynących z nadużycia kwalifikowanej pozycji (co jest nielegalne), niż podzieli się nimi z uczestnikami kartelu (co jest również nielegalne, ale wiąże się z większym ryzykiem wykrycia), którzy dodatkowo nie gwarantują pełnej lojalności.

Spośród czterech skarżonych przedsiębiorców dwóch działa wyłącznie na analizowanym rynku lokalnym (KI, KABROL-BIS), natomiast dwóch pozostałych na rynku krajowym. Pierwsi z nich posiadają całkowitą swobodę w ustalaniu cen, podczas gdy decyzje cenowe PKN i BP podejmowane są poprzez ich centrale. Brak jest przy tym podstaw, do przyjęcia założenia o przekazaniu na szczebel lokalny, generalnych uprawnień do kształtowania wysokości cen, co z punktu widzenia łatwości, skuteczności oraz kosztów kierowania i kontrolowania kartelu byłoby rozwiązaniem najbardziej racjonalnym. Jak wynika z materiałów zgromadzonych w sprawie [k.180-213, 218-239] wysokość cen w K na stacjach BP i PKN ustalana jest ściśle według dyrektyw otrzymanych z wyższych szczebli zarządzania, co przemawia za tym, że obie firmy w swojej polityce stosują strategię o wymiarze raczej krajowym, niż *stricte* lokalnym. Sam sposób ustalania cen w K odpowiada klasycznemu w ekonomii modelowi konkurencji oligopolistycznej, w którym cena produktu nie jest bezpośrednim wynikiem zależności od kosztów, ale wypadkową takich czynników jak: aktualne ceny hurtowe paliw na rynku krajowym, kształtowanie się relacji podaży–popyt, zachowania rynkowe konkurentów, prowadzone akcje promocyjne itp. Tak więc to nie cena ewidencyjna towarów przyjętych do magazynu, ale ogłaszane zwykle z jednodniowym wyprzedzeniem informacje o zmianie cen przez krajowego potentata w produkcji paliw, jakim jest PKN ORLEN, są sygnałem dla sprzedawców do podjęcia określonych ruchów cenowych, szczególnie wówczas, gdy następuje podwyżka ceny hurtowej. To, że dystrybutorzy paliw na rynku w K stosują takie same lub podobne ceny nie oznacza jednak, że między nimi ustała konkurencja, a oni sami zaniechali działań, mających na celu pozyskanie kupujących. W praktyce wykorzystywane są bowiem rozmaite sposoby „wiązańia klientów” z danym dystrybutorem paliw, poprzez różnego rodzaju programy promocyjne i lojalnościowe typu np. *Partnerclub* w BP, *Vitay* w PKN ORLEN oraz sprzedaż na asygnaty, karty stałego klienta i karty *Autopoll* w KI. KABROL-BIS nie stosuje żadnych z tych form, a więc przy tej samej, bezwzględnej wysokości ceny, braku nagród i premii dla lojalnych odbiorców, relatywnie pobiera on najwyższe ceny. Ponadto dystrybutorzy konkurują ze sobą przy użyciu innych, niecelowych form współzawodnictwa rynkowego, gdyż – oprócz sprzedaży paliwa – na stacjach oferowane są również usługi dodatkowe, które mogą mieć istotne znaczenie przy podejmowaniu, przez klientów, decyzji o wyborze danej, a nie innej stacji.

Dodatkowo, przeprowadzone w ramach postępowania dowodowego badania rynkowe, mające na celu ustalenie, czy ci uczestnicy domniemanej zмовы cenowej, którzy działają na rynku krajowym, zachowują się na poszczególnych rynkach lokalnych w sposób podobny, jak ma to miejsce w K – na tak postawioną kwestię – dały odpowiedź negatywną. Wyniki zaprezentowanej w ustaleniach stanu faktycznego analizy, w sposób jednoznaczny przemawiają za odrzuceniem tezy, że na pozostałych, badanych rynkach BP i PKN działają w sposób uzgodniony, koordynując ceny na oferowane produkty. Na „wspólnych rynkach lokalnych” tylko w jednym przypadku (Wałbrzych) ceny na stacjach obu dystrybutorów były jednakowe i zmieniane w jednej dacie. W pozostałych miastach PKN i BP generalnie stosowali różną wysokość cen. Ponadto, co wykazały badania, ujednoclenie cen ma miejsce także i na innych, badanych rynkach lokalnych, np. w K gdzie tylko jeden ze skarżonych tj. PKN, posiada stacje paliwowe. Należałoby więc przyjąć, że obaj przedsiębiorcy, prowadząc działalność gospodarczą na rynku krajowym, a nie wyłącznie w K, powinni być raczej zainteresowani współpracą na wszystkich obszarach własnej aktywności. Korzyści z zawiązania takiego kartelu byłyby o wiele większe, a ewentualne, możliwe do przewidzenia sank-

cje, określone art. 101 ust. 2 pkt 1, wymierzone za naruszenie przepisów ustawy antymonopolowej, mogłyby być zbliżone do tych, jakie organ antymonopolowy nałożyłby, stwierdzając złamanie reguł konkurencji jedynie na rynku lokalnym. Wysokość kary pieniężnej uzależniona jest bowiem m.in. od obrotów całej grupy, a nie tylko przychodów uzyskiwanych na pojedynczych stacjach benzynowych. Z tych też powodów uznać należy, że przystąpienie przez przedsiębiorców działających na rynku krajowym, do jednego, lokalnego kartelu byłoby – biorąc pod uwagę ostateczne saldo osiągniętych korzyści i spodziewanej kary – rozwiązaniem nieracjonalnym, a wskazany wcześniej warunek, który sprzyja tworzeniu karteli, za niespełniony.

Rozpatrując przedmiotową sprawę należy również wskazać, na szczególną rolę, jaką na rynku paliw w Polsce posiada PKN ORLEN,

W ocenie organu antymonopolowego w K mamy do czynienia z konkurencją oligopolistyczną. Jak podkreśla się w klasycznej już literaturze ekonomicznej⁷ najbardziej znaczącą cechą przedsiębiorców działających w warunkach oligopolu jest wzajemna zależność ich decyzji cenowych, co oznacza, że taka decyzja podjęta przez jednego uczestnika rynku może w istotny sposób wpływać na sprzedaż firm konkurencyjnych. Z tych też powodów zmuszone są one do bieżącego obserwowania stanu rynku i wnikliwego śledzenia zachowań pozostałych jego uczestników. Samo podążanie przez przedsiębiorcę za cenami konkurenta nie stanowi jeszcze wystarczającego dowodu na istnienie porozumienia i jako takie jest dopuszczalne. W orzecznictwie antymonopolowym zachowania paralelne, czyli dostosowywanie się przez przedsiębiorców do zmian warunków rynkowych, ukształtowanych m.in. na skutek zmian cen pobieranych przez konkurentów nie są zakazane⁸, o ile u ich podstaw nie leżą wcześniejsze uzgodnienia. Mając na uwadze, że rynek w K, ze względu na bliskie położenie stacji benzynowych, charakteryzuje się prawie doskonałą transparentnością, a także, wobec braków dowodów bezpośrednich na zawarcie porozumienia i poczynionych wyżej rozważań, uznać należy, że kwestionowane zachowania skażonych są raczej wynikiem podejmowanych przez nich działań dostosowawczych i naśladownictwem decyzji cenowych podjętych przez lidera rynkowego, niż ustalonym w ramach ustanowionego kartelu, skoordynowanym sposobem regulacji rynku.

Wobec braku dowodów bezpośrednich oraz braku wystarczających dowodów pośrednich, świadczących o zawarciu przez skarżonych przedsiębiorców porozumienia zakazanego na mocy art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy antymonopolowej, orzeczono jak w sentencji.

Pouczenie:

Od niniejszej decyzji przysługuje stronom odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Antymonopolowego w terminie 14 dni od daty jej doręczenia, za pośrednictwem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatury w Gdańsku.

Z UPOWAŻNIENIA PREZESA URZĘDU
Roman Jarzabek
Dyrektor Delegatury UOKiK w Gdańsku

⁷ Kamerschen D., McKenzie R., Nardelli C., *Ekonomia* ..., s.563 i następne

⁸ por. wyrok SA z dnia 11.06.1997r., XVII Ama 17/97

